

РОЗВИТОК САМООЦІНКИ ДИТИНИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ В ДИТЯЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На сьогоднішній день увага педагогів направлена на низьку мовленнєву активність і недостатню мотивацію мовного спілкування дітей з порушеннями мовлення, труднощі адекватного використання освоєних різних форм співпраці у різних ситуаціях, недостатня або перебільшена критичність та самокритичність. Виходячи із цього особливого значення надається конструюванню особливого дієвого суб'єкт-суб'єктного простору життєдіяльності дітей.

На основі знань і думок про себе у дошкільника розвивається найскладніший компонент самосвідомості - самооцінка. Вона багато в чому залежить від того, як дитину оцінює дорослий. Чим точніша й аргументованіша оцінка дія дорослого, тим сприятливіші умови формування самооцінки. Оцінка педагога та близьких дорослих дитини повинна відігравати стимулюючу роль, мобілізувати зусилля дитини на отримання результату. Важливо мати на увазі, що занижені оцінки дорослих знижують самостійність та ініціативність дитини, що несе негативні наслідки [2].

Коли у дошкільника формується уявлення про власні дії по відношенню до однолітків, себе або дорослих, він починає критично ставитися до оцінки дорослого та намагається в деякій мірі протистояти їй, якщо оцінка «шкодить» розвитку особистості. Старші дошкільники самостійно вміють аналізувати результати своїх дій, відділяючи себе від оцінки однолітка або дорослого.

Спілкування з однолітками відіграє вагомий роль у формуванні та розвитку самосвідомості дошкільника. У ранньому віці дитина сприймала

дорослого, як партнера по іграх, зростаючи дитина починає орієнтуватися на дорослого як на зразок, такий собі еталон якого важко досягти але варто спробувати. Дорослий у взаємодії з дошкільниками повинен зберегти нейтралітет по відношенню оцінних дій з боку дитини до себе. В той час, як дошкільники під час спільної діяльності починають оцінювати одне у одного, між ними виникає обмін цими оцінками, а на їх основі розвивається здатність бачити себе збоку, з позиції іншого. Зростає значущість оцінок ровесників, що в свою чергу формує здатність до взаємооцінки та оцінки іншого перш ніж виникає самооцінки. До однолітка діти зазвичай більш вибагливіші і оцінюють його об'єктивніше, ніж себе. Дошкільник знаходить помилки й недоречності в роботі товариша в той час, як аналогічні помилки у себе не помічає. Завдання педагога у таких ситуаціях скерувати дії та думки дитини у правильному руслі.

Дитина орієнтується на аналіз діяльності та її результатів як основу оцінки ровесника. У молодших дошкільників взаємооцінка більш суб'єктивна, визначається емоційним ставленням один до одного. Діти майже не можуть узагальнювати дії товаришів у різних ситуаціях, не вміють розрізняти їх особистісні якості [3]. Позитивні й негативні оцінки однолітків розподіляються рівномірно. У старших дошкільників переважають позитивні. Найбільш чутливі до оцінок одноліток діти 4,5-5,5 років. Високого рівня досягає вміння порівнювати себе з товаришами у дітей 5-7 років, багатий досвід індивідуальної діяльності допомагає їм критично оцінювати дії ровесників [1].

Оцінці ровесників підлягають, насамперед, ті сфери діяльності дітей, які виконуються ними спільно. Тому важливого значення набуває спілкування та взаємодія у спільній діяльності. Найпершими діти навчаються вирізняти ті властивості товаришів, від яких залежить успішність їх спілкування й співпраці: ігрові вміння, вміння продуктивних видів діяльності, винахідливість, вигадка, здатність брати до уваги пропозиції

товаришів. В оцінках ровесників діти враховують, як вони виконують вимоги дорослих: не бити нікого, слухатись виховательку, маму.

На формування самооцінки та подальшого самовираження впливає ставлення дошкільника до ровесників. Вирізняють три позиції дошкільника у ставленні до ровесників.

1. Егоїстична позиція яка полягає в тому, що дитині байдужі інші діти, а її інтереси зосереджені на предметах, зокрема іграшках, через які виникають суперечки і конфлікти.

2. Конкурентна позиція виявляється, коли однолітки цікавлять дитину тільки як засіб самоствердження. Заради схвалення і заохочення дорослого дошкільник намагається бути слухняним, хорошим, нікого не кривдити. Оцінка інших дітей неадекватна, бо відіграє роль своєрідного фону, на якому дитина прагне показати свої переваги.

3. Дитина з гуманною позицією позитивно ставиться до товаришів, добре знає їх інтереси, настрої та бажання, охоче, за власною ініціативою ділиться тим, що має, допомагає іншим не з розрахунку на похвалу, а тому що одержує від цього радість і задоволення [1].

Гуманна позиція у ставленні до одноліток найбільш сприятлива для формування адекватної самооцінки та відповідно взаємооцінки, що в сою чергу виражається у адекватності різних форм співпраці у різних ситуаціях.

Отже, провідну роль у формуванні самосвідомості дошкільника відіграє позаситуативно-пізнавальна та позаситуативно-особистісна форма спілкування з дорослим, а також інтенсивний розвиток спілкування з однолітками. Спілкування стає тією сферою дійсності, яка акумулює всі психічні функції дитини: її увагу, сприймання, пам'ять, мислення, емоції. Психіка й особистість дитини набуває саме тих якостей, які необхідні їй для забезпечення спілкування з дорослими й ровесниками. У самосвідомості з'являються ті властивості, що відображають роль і місце дитини у спілкуванні та дозволяють регулювати його. Як підкреслював С. Л.

Рубінштейн, "не існує "я" поза ставленням до "ти", і не існує самосвідомості без усвідомлення іншої людини як самостійного суб'єкта" [4].

Дещо інше розвивається та формується оціннісні риси у дітей із порушенням мовлення, особливу групу яких складають діти із загальним недорозвиненням мовлення. Через проблеми мовленнєвого характеру такі діти не мають бажання спілкуватися з однолітками, що створює проблеми у формуванні самооцінки оцінки однолітків, що в свою чергу призводить до проблем у співпраці та взаємодії між дітьми в різних ситуаціях.

Як свідчать дослідження (Л.М. Шипіцина, Л.С. Волкова), діти з порушенням мовлення, на відміну від ровесників з нормальним розвитком, тривалий час є більш залежними від дорослих, для них притаманна пасивність, спонтанність поведінки (часто не можуть пояснити власних вчинків). У переважної більшості дітей домінують негативні емоції та підвищена схильність до стресових станів. На початку навчання в групі діти не можуть обґрунтувати, чому вони симпатизують тій або іншій дитині. Для дітей провідним чинником формування критеріїв позитивної або негативної оцінки дітей один одним є вимоги, що висуває педагог у процесі навчально-виховної роботи, його оцінювання діяльності дитини [1].

Суттєвим чинником під час визначення взаємооцінки є мотив допомогти один одному. У більшості випадків діти правильно сприймають й оцінюють однолітків, їх стан у колективі, хоча це, як правило, залежить від впливу вчителя. Але уявлення дитини про саму себе ("Я образ") часто не відповідає дійсності. Вона зазвичай переоцінює свої можливості. Особистісна характеристика не збігається з самооцінкою, численні риси власного характеру діти не помічають і не оцінюють. Найчастіше увага не фіксується на негативних рисах, а позитивні властивості переоцінюються. У цьому виявляється тенденція характеризувати власний образ наближено до ідеального. Серед таких нефіксованих особливостей є порушення мовлення [2].

Діти не звертають увагу на свої мовленнєві порушення, але завжди помічають ці проблеми у своїх однолітків. Отже, у школярів з порушенням мовлення має місце недостатня критичність у "погляді на себе", порівняно з "поглядом на інших".

Отже, проблеми розвитку самооцінки дитини із загальним недорозвиненням мовлення негативно впливають на їх навчально - виховну діяльність, часто зумовлюють порушення поведінки і соціальної адаптації.

Література:

1. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 424 с
2. Михайленко Н., Короткова Н. Взаимодействие взрослого с детьми в игре // Дошкольное воспитание. - 1993. - № 3. - С. 15; № 4. - С. 18-23.
3. Репина Т., Гостюхина О. Самостоятельные игровые объединения // Дошкольное воспитание. - 1984. - № 2. - С. 43-46.
4. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С.Л. Рубинштейн. – М.: АН СССР, 1957. – 327 с.

